

Valtioneuvoston asettama Maaseutupolitiikan neuvosto (MANE) esittää kannanottonaan seuraavaa:

MAASEUTUALUEIDEN TYÖVOIMAPULA EDELLYTTÄÄ LAAJA-ALAISIA TOIMENPITEITÄ

Maaseutupolitiikan neuvosto peräänkuuluttaa yhteiskuntavastuullista politiikkaa, jossa tunnustetaan Suomen maaseutujen ja maaseutualueilla sijaitsevien yritysten ja työpaikkojen sekä luonnonvara-alan koulutusten merkitys. Nämä ovat keskeisiä tekijöitä suomalaisen yhteiskunnan siirtymisessä kohti kestävää bio- ja kiertotaloutta sekä ilmastopolitiikan toteuttamisessa.

Maaseuduilla on keskeinen merkitys yhteiskuntamme siirtymisessä kohti kestävää bio- ja kiertotaloutta. Osaavan työvoiman saatavuudesta uhkaa kuitenkin muodostua este sujuvalle siirtymiselle sekä käynnistyneen talouskasvun tyrehdyttäjä monella maaseutualueella.

Talouskasvun myötä työllisyys on parantunut, ja työvoiman tarjonta on pienentynyt. Lisäksi työikäisen väestön määrä on vähentynyt voimakkaasti kansallisesti ja erityisesti maaseudulla viime vuosina. Ennusteiden mukaan tulevat vuosikymmenet eivät lupaa muutosta kehityssuuntaan.

Maaseudun työvoimapula vaikuttaa monilla eri aloilla. Ammattilaisia ja erityisosaajia tarvitaan maaseudulla muun muassa metallialalla ja rakentamisessa, matkailu- ja ravitsemispalveluissa sekä toimisto- ja laitossiivouksessa. Julkisella sektorilla kaivataan laajalti erilaisia korkeasti koulutettuja sosiaali- ja terveysalan ammattilaisia. Vuonna 2018 tehtyjen kyselyjen mukaan työvoiman saatavuus on keskeisimpiä yritysten kasvun ja kehittymisen esteitä. Poliitikassa tulee nykyään huomattavasti paremmin tunnistaa ja huomioida maaseudun työnantajien työvoimatarpeita. Poliitikassa tulee myös varmistaa töitä vastaava, alueellisesti kattava ja monimuotoinen koulutustarjonta sekä varmistaa elinikäisen oppimisen mahdollisuudet myös maaseutualueilla.

Maaseudun vetovoimaan työ- ja asuinympäristönä vaikuttaa oleellisesti, miten erilaiset arjen sujuvuuteen kuten lasten päivähoitoon ja koulunkäyntiin, muihin palveluihin sekä harrastustarjontaan liittyvät asiat kyetään ratkaisemaan. Kunnissa tulee edelleen panostaa siihen, että maaseudun väestön arki on sujuvaa myös maaseutualueilla, mikä vaatii esimerkiksi järkevää kuntarajat ylittävää yhteistyötä, kunnan sisäistä kunta-yritys-järjestökumppanuutta ja osallistamista.

Parantamalla osaavan työvoiman saatavuutta maaseudulla alueellisesti kattavalla ja joustavalla koulutus- ja työvoimapalveluiden tarjonnalla, maaseutuammattien vetovoimaa kasvattamalla ja maaseudun arkea sujuvoittamalla sekä ulkomaista työvoimaa hyödyntämällä lisätään ja varmistetaan koko maan talouskasvua ja varmistetaan elinvoimaa edistävän paikkaperustaisen kehittämisen mahdollisuuksia.

Maaseutupolitiikan neuvosto peräänkuuluttaa poliittisia toimenpiteitä, joilla

1. **varmistetaan** alueellisesti kattava ja työvoimatarpeisiin nähden riittävä määrä aloituspaikkoja ja oppilaitoksia sekä jatkuvan oppimisen mahdollisuudet maaseutualueilla,
2. **luodaan** tutkintojen rinnalle lisää joustavia ja yritysten tarpeiden mukaisia koulutusratkaisuja,
3. **kehitetään** rahoitusmalleja siten, että ne mahdollistavat nykyistä paremmin työelämän tarpeisiin suunnattujen osaamiskokonaisuuksien tuottamisen sekä

- työpaikalla tapahtuvan kouluttamisen rahoittamisen ja maaseudulle tyypillisten elinkeinoalojen koulutuksen erityistarpeiden huomioonottamisen sekä
4. **edistetään** kouluttautumista ja koulutuksen läpäisyä ja **pienennetään** syrjäytymisriskiä työssäoppimisen ja sen ohjauksen toimintatapoja kehittämällä ja riittäväällä resursoinnilla, lähikouluttautumisen mahdollisuuksia edistämällä sekä oppisopimusmallia kehittämällä.

MANE haastaa ELY-keskukset, TE-toimistot, kunnat, oppilaitokset ja alueiden yritykset uusien toimintatapojen käyttöönottoon, jotta

1. koulutuksen kysyntälähtöisyys ja muutosnopeus edelleen paranevat kehittämällä työelämävuoropuhelua ja ennakointia.
2. maaseudun ammattien imago paranee, maaseutuelinkeinoalojen asiantuntemus lisääntyy työnvälitys- ja neuvontapalveluissa ja Ohjaamo-toimintamalli (koulutus, työ, elämänhallinta) laajentuu nuorista myös vaikeasti työllistyviin.
3. ulkomaisen työvoiman saatavuus ja maahanmuuttajien työnteon ja kotoutumisen mahdollisuudet paranevat maaseutualueilla saatavuusharkintaa joustavoittamalla, lupakäytäntöjä sujuvoittamalla ja käsittelyaikoja lyhentämällä.
4. maahanmuuttajien kielitaitoon, koulutukseen ja osaamiseen kohdistetaan toimenpiteitä työllistymisen ja yhdenvertaisten mahdollisuuksien edistämiseksi ja
5. kuntien, yrittäjien ja maaseudun yhteisöjen mahdollisuudet tukea maahanmuuttajien työllistymistä ja kotoutumista maaseutupaikkakunnille vahvistuvat sekä
6. maaseutualueiden väestön arjen sujuvuus edelleen paranee.

Yksityiskohtaisemmat perustelut liitteenä.

LIITE 1.

Yksityiskohtaisemmat perustelut

Osaavan työvoiman saatavuudesta uhkaa muodostua käynnistyneen talouskasvun tyrehtyttäjä. Työkäisen väestön määrä on vähentynyt voimakkaasti viime vuosina ja on ennusteiden mukaan tulevan vuosikymmenenä edelleen voimakkaasti vähenemässä. Talouskasvun myötä työllisyys on parantunut, ja työvoiman tarjonta on pienentynyt. Julkisessa keskustelussa työvoimapulan usein kerrotaan kohdistuvan kaupunkeihin, vaikka todellisuudessa maaseudullakin tarvitaan työvoimaa käytännössä kaikilla aloilla. Esimerkiksi tulevaisuudessa entistäkin tärkeämmän pohjan Suomen taloudelle muodostavan biotalouden kehitysnäkymät ovat edelleen lisäämässä työvoimatarvetta maaseudulla.

Työvoiman saatavuus on keskeisimpiä yritysten kasvun ja kehittymisen esteitä (Pk-yritysbarometri 2018 ja EK:n yrityskysely 2018). Vaikeudet osaavan työvoiman saatavuudessa korostuvat muun muassa Itä- ja Pohjois-Suomessa, missä noin kolmanneksella yrityksistä on erittäin suuria vaikeuksia henkilöstön saatavuudessa. Vaikeudet koskettavat eri toimialoja ja yrityskokoluokkia, mutta eniten niitä on kasvuhakuisilla yrityksillä. Syinä ongelmiin nähdään työnhakijoiden ammattitaidon puutteet, koulutuksen ja yritysten tarpeiden heikko vastaavuus, kannustinloukut sekä ulkomaisen työvoiman työllistämisen vaikeudet. Ammattitaidon puute korostuu maaseudulla kaupunkeja vahvemmin.

Ammattilaisia ja erityisosaajia tarvitaan maaseudulla muun muassa metallialalla ja rakentamisessa, matkailu- ja ravitsemispalveluissa sekä toimisto- ja laitossiivouksessa. Julkisella sektorilla kaivataan laajalti erilaisia korkeasti koulutettuja sosiaali- ja terveysalan ammattilaisia. Työvoiman tarve kuitenkin vaihtelee alueittain. Lisäksi osalla aloista, kuten matkailussa, on kausityövoiman tarvetta.

Maaseutualueiden osaavan työvoiman saatavuuteen vaikutetaan alueen koulutustarjonnalla. Tapahtuneen ammatillisen ja korkeakoulutuksen keskittymisen myötä oppilaitosverkosto harvenee, koulutuspalveluiden saatavuus heikkenee ja valinnanvara koulutusalojen välillä supistuu. Koulutustarjonnassa on merkittäviä eroja alueiden välillä. Rahoituksen pienentyessäkin on otettava huomioon maaseudulle tyypillisten elinkeinoalojen, kuten luonnonvara-alan, erityispiirteet ja niiden vaikutukset koulutuksen yksikköhintoihin. Kansalliset ja alueelliset koulutuspoliittiset päätökset heijastuvat voimakkaasti myös maaseudun koulutusmahdollisuuksiin, koulutuksen työelämävastaavuuteen ja osaavan työvoiman saatavuuteen.

Etäisyys oppilaitoksiin vaikuttaa nuorten koulutukseen hakeutumiseen ja valintoihin, sillä on havaittu, että kunnissa, joissa ei ole oppilaitoksia, riski nuoren jäämisestä pelkän perusasteen koulutuksen varaan kasvaa. Pelkän perusasteen suorittaneiden miesten osuuden on jo havaittu kasvaneen 25-34 -vuotiaiden ikäluokassa maaseudulla. Onkin tärkeää, että tarvittavien tukitoimien lisäksi läheltä on löydettävissä koulutustarjontaa ja että se vastaa alueen työvoimatarpeisiin. Kouluttautumiskynnystä voidaan madaltaa muun muassa oppisopimusmallia kehittämällä ja hyödyntämällä. Osaltaan koulutuksen saavutettavuutta voidaan parantaa ja tarjontaa monipuolistaa digitalisaation kuten verkko-opetuksen avulla.

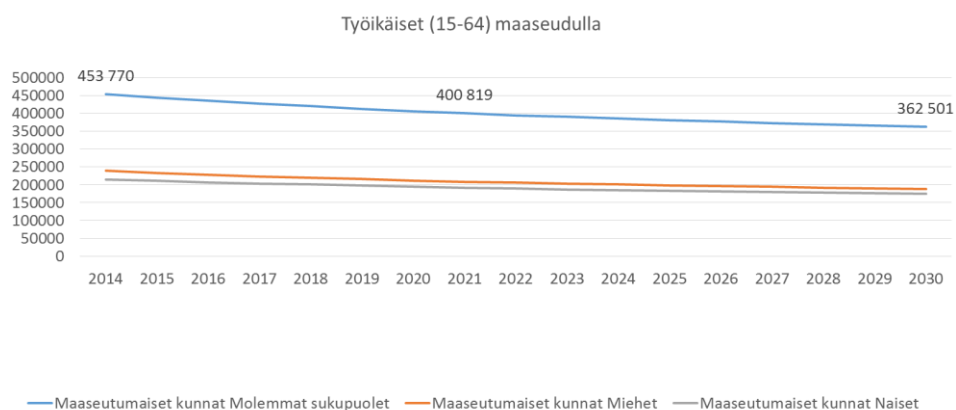
Nykyisessä työelämässä ja erityisesti kasvualoilla ammattirakenteen ja työtehtävien muutokset ovat suuria ja nopeita, jolloin on tärkeää löytää keinot tehokkaaseen osaamistarpeiden ennakointiin. Lisäksi koulutuksessa tarvitaan lisää joustavia toteutustapoja, joilla kyetään reagoimaan nopeisiin työvoima- ja osaamistarpeisiin. Nopeita keinoja vastata yritysten työvoimatarpeisiin ovat esimerkiksi erilaiset räätälöidyt koulutukset ja oppisopimuksen hyödyntäminen. Näiden koulutusten ja työelämässä kertyneiden taitojen

pohjalta työntekijä pystyy myöhemmin suorittamaan ammatillisen tutkinnon osaamisen tunnistamista ja tunnustamista hyödyntäen. Kehittyvän ja uusiutuvan työelämän tuomien haasteiden takia myös maaseudulle tarvitaan joustavia ratkaisuja jatkuvan oppimisen mahdollistamiseksi.

Maaseudulla työn tekemistä voidaan joustavoittaa monin keinoin. Esimerkiksi tietoverkkoja hyödyntäen työtä voidaan tehdä aikaisempaa useammin paikasta riippumatta eli esimerkiksi työntekijän näkökulmasta parhaassa paikassa ja sopivana ajankohtana. Tutkimusten mukaan muun muassa nopeilla tietoliikenneyhteyksillä voidaan lisätä maaseudun vetovoimaa asuin- ja työskentelypaikkana erityisesti nuorten, korkeasti koulutettujen ja naisten osalta. Työn tekemisen yksilöllisiä ratkaisuja voidaan mahdollistaa esimerkiksi työaikapankin avulla tai räätälöimällä kokonaisuus useasta työtehtävästä.

Maaseutu on osa koko Suomen menestystä. Vahvistamalla työvoiman saantia maaseudulla päästään hyödyntämään maaseudun tarjoamia mahdollisuuksia nykyistä kattavammin ja lisätään näin koko maan talouskasvua. Suomen maaseutu luonto- ja kulttuuriympäristöineen on jo nyt monen yrityksen hyödyntämä markkinavahvuus. Tärkeää on saada nuoret ja kaupunkien työttömät kiinnostumaan maaseudun monipuolisista ammateista ja kiinnittymään maaseudulle. Tässä tarvitaan ajantasaista tietoa työtehtävistä ja ammatteihin liittyvien ennakoasenteiden muokkaamista, työnvälitys- ja neuvontapalveluiden kehittämistä sekä arjen sujuvuuteen panostamista. Kunnissa tulee edelleen panostaa siihen, että työikäisen väestön arki on sujuvaa myös maaseutualueilla, mikä vaatii esimerkiksi järkevää kuntarajat ylittävää yhteistyötä, kunnan sisäistä kunta-yritys-järjestö-kumppanuutta ja osallistamista. Työpaikkojen vetovoimaa voivat tukea maaseudun väljyys, rauha ja puhdas luonto harrastusmahdollisuuksineen.

Maaseudun työikäisen väestön vähentyessä ja ikärakenteen vinoutuessa ulkomaisen työvoiman merkitys suurenee. Väestön kasvu on maahanmuuton varassa, sillä kantaväestön syntyvyys on laskenut. Työperäisen maahanmuuton tukemisen ohella tarvitaan toimia Suomessa jo olevien ulkomaalaisten työllistymiseksi. Joustavia toimintamalleja luomalla maahanmuuttajien osaamista voidaan nivoa voimavaraksi yritysten kasvuun ja kansainvälistymiseen. Maaseutu paikallisyhteisöineen kykenee tarjoamaan toimivan kotouttamisympäristön.

Lähde: Tilastokeskus.